

Надежда Петровић

од пролећа до зиме

НАРОДНИ МУЗЕЈ

Јасминка Петровић
Елиана Гавриловић

Надежда Петровић од пролећа до зиме

Београд, 2014.

Издавач
Народни музеј у Београду
www.narodnimuzej.rs

Главни и одговорни уредник
Бојана Борић Брешковић

Аутори
Јасминка Петровић
Елиана Гавриловић

Рецензент
Љубица Миљковић

Лектура
Марија Ћорђевић

Ликовно и графичко уређење
Владимир Петровић

Фотографије
Фото-документација
Народни музеј у Београду
Музеј савремене уметности, Београд
Уметничка галерија "Надежда
Петровић" Чачак
Владимир Петровић

Едукативни програми
Одељење за едукацију Народног
музеја у Београду

Штампа
Публикум, Београд

Тираж
1 000

Публикација је реализована захваљујући
средствима Министарства културе и
информисања Републике Србије

Предговор

Празник наше културе и свих музеја у Србији, велики и несвакидашњи јубилеј јесте стоседамдесета годишњица постојања Народног музеја у Београду, коју Музеј слави 10. маја 2014. године. У исти мах 2014. јесте година у којој се навршава 100 година од почетка Првог светског рата током којег је и Народни музеј био опустошен и похаран. Зато смо одлучили да изложбом *Светлост у мраку Првог светског рата* подсетимо на вредности које су нам у наслеђе оставили Надежда Петровић, Милан Миловановић, Коста Миличевић и Малиша Глишић, корифеји српског импресионизма који су помагали отаџбини у невољи, али који ни током ратног незнања нису престајали да стварају. Ови хероји и жртве Првог светског рата својим делима су показали како је светло уметности победило суноврат цивилизације.

Изложбу *Светлост у мраку Првог светског рата* прати публикација *Надежда Петровић од пролећа до зиме*, која је намењена најмлађој публици. Намера нам је да деца упознају живот и стваралаштво Надежде Петровић, великана српског сликарства и јединствене жене, која је пожртвовано обављала дужност добровољне болничарке у балканским ратовима и Првом светском рату. Уверена да „права уметност мора бити учитељ и васпитач, борац за напредак човечанства“, она је и у том трагичном времену наставила да слика, стварајући дела непоновљиве лепоте и врхунске уметничке вредности.

Бојана Борић-Брешковић

ПРОЛЕЋЕ Надеждиног живота

„Шта сам могла друго да postanem ја
Надежда Петровић, Димитријева и
Милевина кћер, до српска сликарка,
кад уместо прве фотографије из
најранијег детињства имам цртеж.“

Надеждин отац Димитрије,
звани Мита, био је учитељ
цртања и овако је нацртао
петогодишњу Надежду...

У породици Димитрија и Милеве Петровић било је увек живо и весело. Није ни чудо када су имали деветоро деце. Надежда је била најстарије дете. Родила се у Чачку

1873. године. Њене сестре су се звале: Милица, Зора, Јела, Љубица, Анђа и Драга. Брат Владимир био је млађи од Надежде седам година, а Растко чак двадест пет.

Током 19. века у Београду су основане следеће културне установе: Народна библиотека, Народни музеј и Народно позориште.

Надежда као ученица основне школе, око 1884. године.

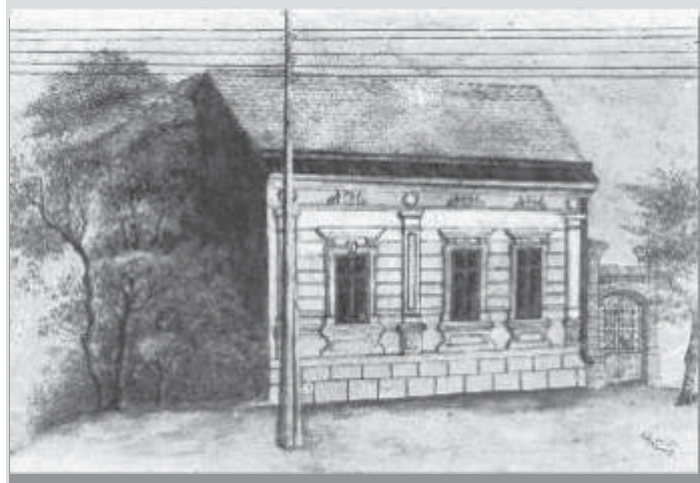

Породица Петровић преселила се у Београд када је Надежда имала једанаест година.

Живели су у кући деде Хаџи Максима Петровића у Ратарској број 32 (касније 27. марта). Кућа је била позната по окупљању значајних уметника тог времена.

Димитрије и његова жена Милева били су веома учени људи. Одлично су познавали историју, књижевност и сликарство. Залагали су се за просвећеност и бољи живот народа. Своју децу подизали су у истом духу. Омогућили су им да стекну темељно **образовање**, а посебно су се трудили да подржавају њихове таленте.

Милица је писала патриотске песме, Јела се бавила музиком, Љубица је била виолинисткиња, наставница музике и сликарка, Анђу је занимала књижевност, филозофија, уметност и историја, Драга је студирала медицину, али се бавила и поезијом. Растко је постао један од најзначајнијих српских књижевника. Био је **публициста**, ликовни критичар, сликар и дипломата.

Надеждин цртеж дедине куће у Београду, чувене по ружама.

У 19. веку у Србији дечаци и девојчице ишли су у одвојене школе. Основна школа трајала је четири године. Школовање није било свима доступно, па је у то време био велики број неписмених, нарочито по мањим местима. У градовима је тек сваки четврти становник био писмен.

Публициста — новинар-истраживач који пише о темама из јавног и културног живота.

Породица Петровић у Београду.
Сви чланови породице обучени
су у свечана грађанска одела.

Надежда је наследила даровитост за сликање од оба родитеља. Као младић, отац Мита учио је да слика у Београду код чувеног **Стеве Тодоровића**, маштајући да ће једног дана студирати ликовну уметност у Италији. У то време Мита је предавао цртање у Чачанској **реалци**. Касније се запослио у државној служби. Бавио се политиком, написао је књигу о финансијама, а познат је и као сакупљач старих докумената о историји Србије.

► **Стева Тодоровић** — српски сликар, рођен у Новом Саду. Студирао је у Бечу. У Београду је водио сликарску школу кроз коју је прошло много младих уметника. Школарину су плаћали само они из имућнијих породица. Остали су се школовали бесплатно.

► **Реалка** — средња школа у којој су се ученици припремали за студирање техничких и природних (реалних) наука на универзитету и другим високим школама.

Мајка Милева је била учитељица. Ћаке и своју децу оплеменила је

романтичарским патриотским осећањима. Учила их је да воле и поштују свој народ. Надеждин деда по мами био је учитељ, који је помало и сликао. Ујак Светозар, професор на Великој школи у Београду, такође се бавио сликарством, пре свега

акварелом. Он је увео Надежду у свет ликовне уметности када је била сасвим мала. Њих двоје су и касније често разговарали о сликарству и многим другим темама. Понекад су то биле врло жустре расправе. Уз ујаккову подршку, млада сликарка успевала је да изгради своје уметничке и животне ставове.

Уз редовно школовање, Надежда Петровић учила је сликање у атељеу угледног Ђорђа Крстића, сликара и **иконописца.** Завршила је Вишу женску школу, где је после положеног стручног испита постала наставница слободног цртања. Касније је предавала у Женској учитељској школи и Женској гимназији у Београду. Надежда је била прва ученица у тек отвореној сликарској и цртачкој школи учитеља сликарства **Кирила Кутлика.**

► **Романтизам** — уметнички правац настао крајем 18. века у многим европским земљама. Уметник изражава индивидуалност и осећања. Мотиве проналази у славној прошлости свог народа. У том периоду долази до буђења националне свести. Оснивају се установе науке и културе.

► **Акварел** — техника сликања на папиру акварел (воденим) бојама.

► **Иконописац** — сликар икона који ради на дрвету, платну или камену. Он слика ликове светитеља, анђеле или догађаје из Светог писма и историје хришћанске цркве.

► **Кирил Кутлик** је био словачки сликар, педагог, илустратор и оснивач сликарске школе у Београду. Студирао је сликарство у Бечу и Прагу.

Из овог периода сачувано је мало Надеждиних слика. Једна од њих је „Мртва природа са црвеним судом“. У даљем уметничком раду, уметница се бавила ликовима и пределима. Сликање **мртве природе** није јој било занимљиво.

→ **Мртва природа** — слика на којој су приказани предмети из свакодневног живота, најчешће воће, посуде и цвеће.

1. „Мртва природа са црвеним судом“ због мотива и избора боја, остаје усамљена у Надеждином опусу.

ОБЈАСНИ: Зашто је за тебе важна подршка породице?

НАЦРТАЈ своју породицу у свечаним грађанским оделима с краја 19. века.

ИСТРАЖИ детињство својих родитеља. Чегу су се играли? Какве играчке су имали? Које бајке су им биле омиљене? Шта их је плашило, а шта радовало?

ЛЕТО Надеждиног живота

„Мали је дан а кратка ноћ ако се све
хоће научити.“

Надеждин учитељ сликања, професор Ђорђе Крстић, студирао је у **Минхену**. Својим ученицима живописно је причао о животу и раду уметника у овом граду.

Надежда током студија у Минхену.
Фотографија је настала у њеном атељеу.

Сецесија – овај уметнички правац у разним земљама Европе имао је различите називе. У Аустрији је био познат као Бечка сецесија, у Немачкој као Минхенска сецесија или Југендстил, у Француској и Белгији као Арт Нуво, у Италији као Цветни стил и у Русији као Свет уметности.

Крајем 19. и почетком 20. века Минхен је био средиште модерног уметничког стваралаштва. Нови правац – Минхенска **сецесија**, окупио је бројне сликаре, архитекте, вајаре, примењене и позоришне уметнике, графичаре... Уметници овог правца користили су различите материјале, геометријске украсе, необичне боје и елементе из природе. Приказивали су људска и животињска тела. Нису се бавили историјским мотивима.

По Крстићевом савету, Надежда је отишла у Минхен. Уз подршку породице и захваљујући државној стипендији, она се у Минхену уписује у приватну школу словеначког сликара и врсног педагога **Антон Ажбеа**. То је било 1898. године, када је рођен и Надеждин брат Растко, најмлађе дете у породици Петровић. Треба истаћи да су родитељи, Мита и Милева, сваком свом детету пружали одговарајућу пажњу и бригу, без обзира на **узраст и пол**. Имали су напредне ставове с обзиром на време у коме су живели.

Родна (не)равноправност – (не)једнакост мушкараца и жена у свим областима живота.

Патријархалност – приврженост старинским обичајима у којима мушкарац има доминатну (главну) улогу.

► **Антон Ажбе** је био ђак академије у Бечу и Минхену. Занимали су га модерни токови у уметности и модерне методе у настави. Подржавао је таленат сваког ученика. У његовој школи је било стотине студената из целог света. Похађали су је и бројни јужнословенски уметници. За Ажбеову школу било је карактеристично да се неговала слобода духа.

► У многим европским земљама, мушкарци и жене нису имали иста права на образовање. На немачким универзитетима, студенткиње су могле да похађају предавања, али без могућности да полажу дипломске испите.

У време Надеждине младости, у Србији, као и у целом свету, постојала је велика **родна неравноправност**. Било је много више неписмених жена него мушкараца. Синови су завршавали школе, па и факултете, а ћерке су васпитаване у духу **патријархалних** обичаја. Мушкарци су добијали од 20 до 100% већу плату од жена, чак и када су обављали исте послове. Ови подаци указују на то да је Надежда померала границе у многим областима друштва. Њене животне одлуке рушиле су предрасуде у јавном, али и у њеном приватном животу.

Непосредно пред одлазак у Минхен, Надежда је прекршила нека традиционална правила. Требало је да се уда за једног судског официра. Међутим, Надеждина несуђена свекрва тражила је превелики **мираз**, па је млада уметница раскинула веридбу. У оно време, одбијање преговора око мираза и раскидање веридбе изазивали су скандал у друштву.

Надежда одлази у Минхен на студије и пише мајци о својој одлуци:

„Мила моја Мајнице,

(...) Не тражим љубав, мужа, човека, нити срце и поштовање, живећу само за себе и своје родитеље. (...) Ја се заиста осећам срећна што се не удадох, јер да то учиних била бих само једна обична жена, као Лина и друге моје друге и пријатељице које одужују само дуг природи. (...) О мојој удаји нема говора више, ја хоћу да сам сликар а не жена, жена има доста а и ти си их доста спремила за тај позив, но још немаш сликара (...) Знај да ми је највиши идеал сликарство (...) ако ми заиста желиш срећу онда ћеш и ти од мене очекивати само да будем сликар а не удавача.“

Минхен, 31. XII 1898. године

► **Мираз** – поклон који младини родитељи дају младожењи на дан венчања. Мираз може да буде новац, земља и друга материјална добра. Мушкарци су женидбом тј. миразом увећавали породичну имовину.

Надежда је у Минхену имала много пријатеља. На овој фотографији је са колегама испред атељеа Антона Ажбеа.

Надеждин студентски живот пролазио је у свакодневном раду, од јутра до вечери. Сликала је чак и недељом. Обилазила је музеје и изложбе, гледала позоришне представе, читала књиге и учила стране језике. Говорила је немачки, француски и руски. Бавила се **фотографијом**. Путовала је по Европи и ширила своје знање из области ликовне уметности. Обишла је Беч, Минхен, Берлин, Венецију и Рим. Живот јој је био испуњен страшћу, била је жена отвореног духа и ума. Намера јој је била да се врати кући „претоварена знањем“.

Надеждин сликарски таленат и труд били су запажени већ након двадесет дана студирања. О школи и професору усхићено је писала родитељима:

Надежда је набавила свој први фотоапарат током школовања у Минхену. Од тада га је редовно користила. Бележила је догађаје из породичног живота, пределе с путовања, сликарске моделе, сликаре у атељеима...

„Ажбе ме је добро оценио и рекао ми: ви ћете бити мој добар ђак, само радите како вам кажем. (...) Поред тога што је Ажбе уметник сам, тако лепо уме да покаже, коригује да сам ја толико одушевљена за сликарство, служићу му док не издахнем, имам такву вољу да немам кад да писма напишем. Мали је дан а кратка ноћ ако се све хоће научити.“

Минхен, 24. XI 1898. године

Надежда је код Ажбеа упознала европске сликаре, који ће касније стећи светску славу.

Један од њих био је

Василиј Кандински. Надежда је међу блиским пријатељима имала и словеначке и хрватске уметнике. У разговору с њима, учила је потребу за повезивањем словенских народа који говоре сличне језике (српски, хрватски, словеначки, македонски и бугарски).

→ **Апстрактна уметност** – настала је почетком 20. века и траје до данас. То је стил у којем се одбацују спољне особине и стварни изглед предмета. Уметник изражава свој унутрашњи доживљај стварности користећи линије, боје, облике, простор и текстуру.

Лист из Надеждиног блока за цртање.

→ Василиј Кандински рођен је у Русији. Студирао је уметност на Минхенском универзитету. Већи део живота провео је у Немачкој и Француској. Његове слике препознају се по раскошним бојама и разиграним композицијама. Први је почео да слика **апстрактне мотиве.**

Надежда Петровић се дивила уметницима који су покренули сецесију у Немачкој, али и француским **импресионистима**. Допадао јој се импресионизам пун сунца и светлости. Надежди су одговарали слободни потези четком и поступак у целини, што ће примењивати и код неких портрета.

2. „Баварац са шеширом“ један је од Надеждиних **портрета** који је урадила током школовања у Ажбеовој школи.

Портрет је слика или цртеж неке особе. Обично се приказује глава или поглед. Према положају главе портрет делимо на: профил (приказ са стране) и анфас (приказ спреда). Портрет може бити појединачан или групни, у зависности од броја портретисаних особа.

► **Импресионисти** – сликари који су у делима одражавали своје утиске (импресије) природе и мотива који су обрађивали.

Под утицајем импресионизма, уметници сецесије излазе из атељеа и сликају под ведрим небом. Природу представљају субјективно, према личном утиску, а не онако како она реално изгледа.

3. „Зелени предео“ Надежда је насликала око 1900. године.

Надежда је редовно посећивала изложбе у Минхену, Берлину, Бечу, Венецији и другим градовима Европе. Пратила је различите уметничке правце. Широм отворених очију гледала је дела других уметника, трагајући за сопственим стилем. Природу је приказивала надахнуто, ведро и слободно. Ликове је сликала онако како их је доживела и осетила, без реалистичких детаља. Врло слободно урадила је и неколико студија **акта**.

4. Слика „Купачице“ приказује два женска акта у природи.

► **Акт** – слика која представља наго људско тело.

Минхенски период био је врло значајан за Надежду. Донео јој је многе радости и отворио различите могућности за даљи живот и стваралаштво. Међутим, никада није заборавила своју породицу и Београд. О томе најбоље сведочи писмо које је написала родитељима:

Надеждин **Минхенски период** (1898-1902) дели се у две фазе:

- рад у школи Антона Ажбеа и
- рад код Јулија Екстера.

„Ох како бих те загрлила
Београде бели, а ти моја
драга кућице, по твоме
подобљу нигде те нема, а
овде изгубила би се како
си малена и нејака. А
моја мила собица пуна
лепих успомена, хоћу ли
се још кад пружити по
дивану у теби и сањати, а
моје књиге, моје, та моје
је све у Београду - а овде
хладна туђина”.

Минхен, у новембру 1898. године

За сваки распуст, Надежда је долазила кући. Лета 1900. године отворила је прву самосталну изложбу у Београду, у сали

Велике школе.

Међу приказаних тридесет седам радова, налазиле су се и две слике, које је урадила знатно смелијим бојама, под утицајем великих француских мајстора (Монеа, Реноара, Короа...). Реч је о делима „Поље са житом“ и „Глава једне девојке“. Нажалост, та два рада наишла су на опречне коментаре код критичара. Недовољно обавештена јавност у Београду није схватила да Надежда Петровић отвара врата модерној уметности. Оштро су **критиковани** и она и њен учитељ.

➤ **Велика школа** – прва висока школа у Србији, од које је касније настао Универзитет у Београду.

➤ „Зар није нашла бољих и лепших узора себи и својој одушевљеној младости но импресионистичке радове, то болесно и труло схватање болесних и трулих мозгова“. У наставку текста, критичар се пита какав је тај Надеждин учитељ, од кога је научила „да без икаква смисла шара бојама по платну“.

Међутим, негативни коментари нису уздрмали и обесхрабрили младу уметницу. Напротив, учврстили су је у њеним ставовима. Вратила се у Немачку, сигурна у себе и свој даљи рад.

Велика врлина професора Антона Ажбеа била је у томе да подстиче талентоване студенте на рад, с крајњим циљем да им дозволи да га превазиђу и напусте. Тако је у једном тренутку Надежда осетила да је изашла из оквира Ажбеове школе.

5. Узбуђена лепотом
природе Надежда
слика „Брезе“.

Петровићева наставља студије код **Јулија Екстера**. Његови ученици постављали су штафелаје у природи. Надежди је веома пријао такав начин рада. Осим тога, Екстер јој је пренео нова техничка и занатска знања, која су одговарала њеним хитрим потезима и брзом изражавању. Од Екстера је стекла навику да сама припрема платна и справља боје.

➔ **Јулије Екстер** био је професор Минхенске академије. Његови часови сликарства одвијали су се у природи. Чак су и актове и портрете сликали на отвореном.

6. У низу пејзажа настао је и „Предео с боровом шумом“.

Током овог периода Петровићева црта **преде**ле, али и портрете и актове. Наслућују се њене омиљене теме из сеоског живота. На палети се препознају контрасти **топлих** и **хладних боја**.

Надежда се брзо усавршавала, учећи о бојама директно из природе. Од сваког учитеља узимала је оно што јој је у том тренутку било потребно за развој.

Топле боје

Хладне боје

► **Предео или пејзаж** – тема у сликарству која подразумева приказивање одређеног простора у природи.

► **Топле боје су:** црвена, жута и наранџаста.

► **Хладне боје су:** плава, љубичаста и зелена.

7. „Пут кроз јелову шуму“ разликује се од других Надеждиних слика по избору боја.

РАЗГОВАРАЈ на тему: Какве особине треба да има добар учитељ и зашто?
НАЦРТАЈ шуму користећи топле боје.

ОПИШИ свој доживљај Надеждине слике „Брезе“. Шта видиш? Шта осећаш? Који детаљ слике ти се посебно допада и зашто?

ЈЕСЕН Надеждиного живота

Ивану Мештровићу:

„Ја сам ти иста само душом и срцем старија, много ми прешло преко срца и главе, много ме је жртава коштало ово неколико година, односно ове две године како се не видесмо. Радила сам као пас, али сам морално много трпела.“

Иван Мештровић, југословенски вајар и архитекта, рођен је у Хрватској. Један је од водећих вајара 20. века. Његова најпознатија дела су: „Победник“ на Калемегдану у Београду, „Незнани јунак“ на Авали код Београда, „Светозар Милетић“ у Новом Саду, „Зденац живота“ у Загребу, „Гргур Нински“ у Сплиту, „Његошев маузолеј“ на Ловћену, „Индијанац“ у Чикагу, „Никола Тесла“ у Музеју Николе Тесле у Београду.

Надежда поред Мештровићеве скулптуре на Четвртој југословенској уметничкој изложби одржаној у Београду 1912. године.

На почетку пете године студија у Немачкој (1902) Надежда добија обавештење да јој Министарство просвете Србије укида новчану помоћ. Након тога, њен отац Мита одлази у принудну пензију, јер је одбио да уради посао који му је лично наручио краљ **Александар Обреновић**.

→ **Александар Обреновић** (1889-1903) био је српски краљ. У време његове владавине осећала се велика криза у земљи. Млади краљ није имао довољно искуства и знања да решава државне проблеме. Често је мењао одлуке по својој вољи. Таквом политиком стекао је бројне непријатеље, нарочито међу радницима. Врхунац незадовољства настао је када се краљ Александар оженио дванаест година старијом женом, удовицом Драгом Машин. Народ је сматрао да она није достојна да буде српска краљица. Краљ Александар и краљица Драга убијени су у државном преврату, у мају 1903. године. Тако је прекинута владавина династије Обреновића.

8. „Портрет оца“,
Надежда слика 1907.
године. Очев лик
израња из тамне
позадине.

Било је очигледно да су
политички догађаји утицали на
живот породице Петровић.

► Мита Петровић је био одличан познавалац историје. Стога му је краљ Александар понудио да напише биографију краљице Драге. Требало је да докаже да је краљица племићког порекла иако је њен деда био трговац стоком. На тај начин краљица би се изједначила с породицом Обреновић. Мита није био спреман да изврши краљев задатак из моралних и политичких разлога.

Нова животна ситуација приморала је Надежду да прекине студије и врати се у Београд. Тако је почео њен

Србијански период.

Надежда је наставила да ради као наставница цртања у Вишој женској школи у Београду. Почела је да се бави ликовном критиком и друштвенополитичким радом. Као уметница, педагог и интелектуалка залагала се за ширење културе у друштву и васпитавање публике. Сматрала је да Србија не може напредовати без образовања и развоја културе. Једном приликом је рекла:

„Нека и наш сељачки народ види да је уметност општа, да је неопходна потреба не само варошанину Београђанину и само ученим људима.“

► Надеждин Србијански период трајао је од 1903. до 1910. године.

Ручак у башти – породица и пријатељи.
Један од гостију је и Иван Мештровић.

Надежда Петровић била је
сведок бурних политичких
догађаја у Србији.

Током 1903. године одржавају се Мартовске демонстрације против Александра Обреновића. Два месеца касније, долази до Мајског преврата, када су Обреновићи заувек скинути с власти. После годину дана, за краља у Србији проглашен је Петар Први Карађорђевић. Јавља се идеја о југословенству.

9. Мотив за слику
„Стабло у шуми“
Надежда је
пронашла на
породичном
имању у Реснику,
у околини
Београда.

Након бројних састанака у кући породице Петровић, Надежда и њена пријатељица, сликарка Делфа Иванић, организују велики женски митинг у сали **Коларца**. Намера им је била да пружи помоћ народу у Македонији после неуспелог устанка. Надежда отвара митинг дирљивим говором пред више хиљада жена. Када је завршила, уследио је дуг аплауз. Тада је основано „Коло српских сестара“, женско хуманитарно и патриотско друштво које делује и данас. Надежда Петровић је била први секретар. Она је лично носила прикупљену хуманитарну помоћ у Македонију.

Петровићева учествује у организацији Прве југословенске уметничке изложбе, највеће на Балкану. Учествовало је више од сто уметника са око петсто радова. На изложби је приказано стваралаштво уметника из Србије, Хрватске, Словеније и Бугарске. Надежда је конкурисала са неколико својих слика, али жири је прихватио само једну слику.

→ **Коларац** – популаран назив за зграду Коларчеве задужбине у Београду, коју је основао српски добротвор Илија Милосављевић Коларац. Све што је имао оставио је свом народу за ширење науке и културе. Данас се у Коларцу одржавају концерти, предавања, изложбе, књижевне промоције и сл.

10. „Жетва“ је била једина Надеждина слика на Првој југословенској уметничкој изложби (1904).

Спремајући се за изложбу, Надежда је радосно и са много енергије сликала пејзаже у околини Београда. На радовима преовладава ужарено црвена, зелена, жута и плава боја, мада често употребљава и белу. Користи хитре и широке потезе четком, по Екстеровом упутству. Црта ремек-дела „Стабло у шуми“ и „Ресник“, слике које најављују долазак нових уметничких праваца.

11. На слици „Ресник“ Надежда представља природу снажним контрастом зелене и црвене боје.

Борба за југословенство и повезивање уметника препознаје се у свему што је Надежда радила, па и у њеним **ликовним критикама.**

У жељи да спроведе у дело идеју о зближавању словенских народа, уметница је прихватила да организује колоније у Србији. На Првој југословенској уметничкој колонији, одржаној у Сићеву (1905), Надежда је радила са уметницима из Хрватске и Словеније. Са свима је била блиска, а посебно са Иваном Мештровићем. Две године касније, Надежда организује изложбу Југословенске уметничке колоније. Изложба је била постављена у Београду, у **Народном музеју.** Почасни посетилац био је краљ Петар, што говори о значају овог културног догађаја. Критика коначно схвата да се Надеждина дела више не могу заобилазити, ма шта се о њима мислило.

О самој колонији критичари се изјашњавају двојако: **за или против,** у зависности од политичког става.

► „Словенци, Хрвати, Бугари и Срби, четири храста који су се развијали свако за себе“, сматрала је Надежда Петровић.

► На сајту www.narodnimuzej.rs могу се наћи подаци о Народном музеју, збиркама и актуелним изложбама. У одељку **Учење и забава** постоје обавештења о програмима за школе, наставнике, децу и родитеље.

► Критичари који су били за зближавање словенских народа, у својим текстовима се изјашњавају за уметничку колонију. Они који су били против зближавања словенских народа, у својим текстовима се изјашњавају против уметничке колоније.

12. Предео „Сићевачка клисура“ Надежда је насликала током боравка на Првој југословенској уметничкој колонији.

У периоду од 1905. до 1908. године настају Надеждина **вредна дела**. То су слике на којима су приказани предели са понеком фигуром и портрети.

13. „Жена са црвеним шалом“ урађена је темпером на картону, 1905. године.

Међу бројним сликама издвајају се: „Жена са црвеним шалом“, „Дереглије на Сави“, „Поречани“, „Жена са сунцобраном“, „Сићевачка клисура“, „Портрет сестре Анђе“, „Аутопортрет“, „Предграђе“, „Портрет Јована Скерлића“...

14. Надежда слика „Дереглије на Сави“ инспирисана дереглијом, дугачким чамцем са широким равним дном, који се користио за превоз различитих врста терета.

Надежда је најчешће радила слике малог формата. Користила је само неколико боја, углавном црвену, плаву и жуту. У том периоду сликала је и портрете. Бележи једино оно „по чему се лик памти“, што значи да га ради без детаља. Лица на портретима имају наглашене очи.

15. Слика „Поречани“ приказује два мушкарца са израженим очима.

Од боја користи црвену, плаву, жуту, црну и много беле. Сlike из овог периода биле су представљене на неколико изложби.

16. На слици „Портрет жене са сунцобраном“ уочавају се зелена и плава боја, мада преовладава бела.

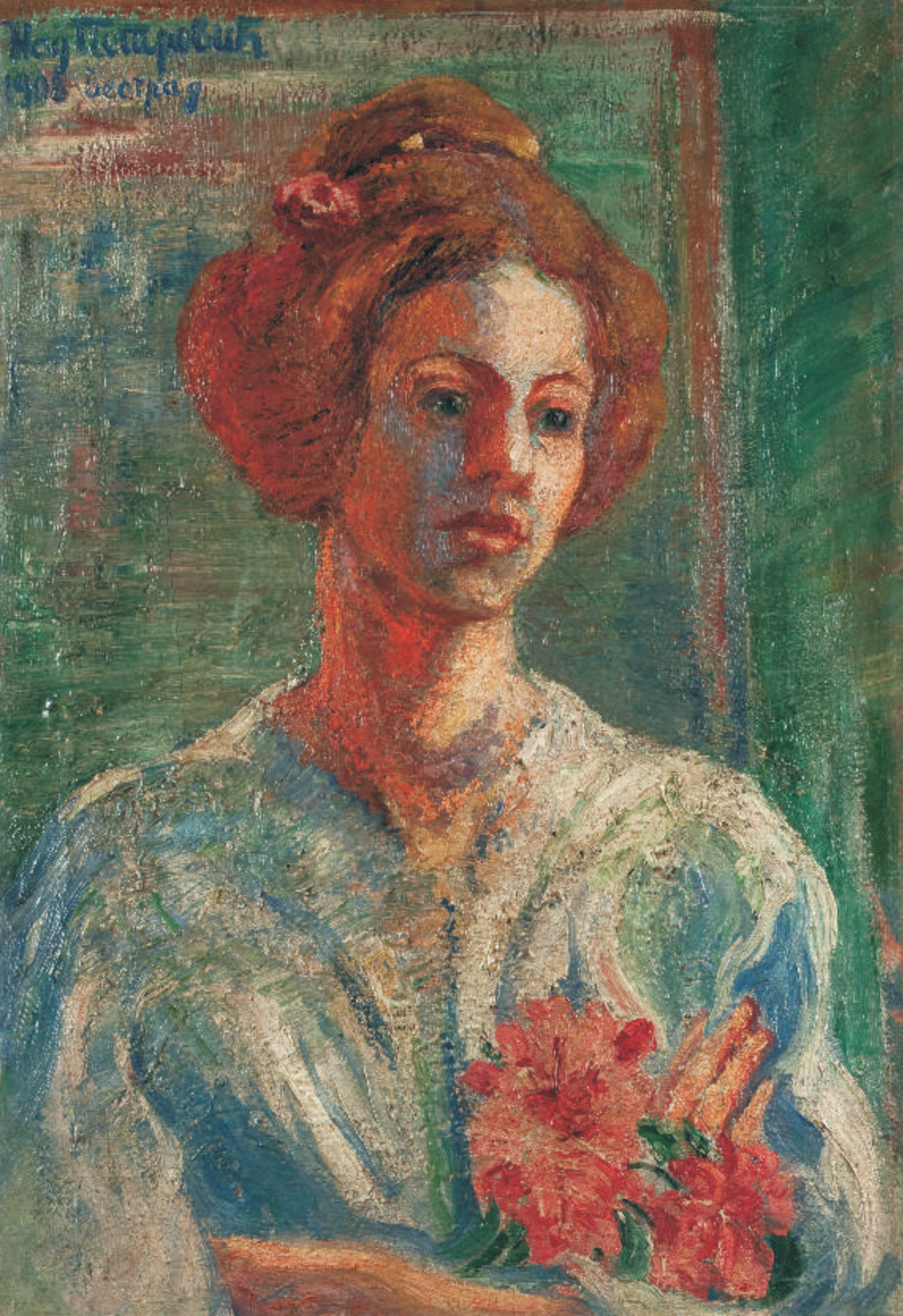

Уочи отварања Прве југословенске уметничке изложбе, у Београду се оснива Друштво српских уметника „Лада“. Као члан удружења, Надежда учествује на првој изложби. Критике су биле подељене.

За другу изложбу у Софији, у Бугарској, жири је прихватио само неколико Надеждиних радова. Она је била врло незадовољна том одлуком, те је повукла сва своја дела и напустила удружење.

17. Један од портрета
Надеждине сестре Анђе.

Надежда путује по Италији и обилази музеје и цркве. На Седмом **Бијеналу у Венецији** упознаје се са најновијим збивањима у ликовној уметности. У Бечу је видела изложбу сецесионистичких дела као и Мештровићев атеље. У Минхену је посетила Екстерову самосталну изложбу. Године 1907. Пикасо је урадио „Госпођице из Авињона“ и најавио почетак **кубизма** и модерног сликарства.

Само пет дана после **анексије** Босне и Херцеговине од стране Аустрије, Петровићева организује митинг жена у Београду.

► **Biennale di Venezia** – највећа светска изложба савремене уметности која се одржава сваке друге године у Венецији, у Италији. Први бијенале одржан је у 19. веку.

► **Кубизам** – уметнички правац који је настао почетком 20. века захваљујући француском сликару Жоржу Браку и шпанском сликару Паблу Пикасу. Кубисти су све облике из природе приказивали геометријским фигурама као што су коцка, ваљак, купа, кугла...

► **Анексија** је насилно припајање туђе територије, читаве земље, или само једног дела. Аустрија је припојила (анексирала) Босну и Херцеговину 1908. године.

С балкона Народног позоришта Надежда држи чувени говор о којем су писале **НОВИНЕ**. Њена патриотска крв је опет узаврела и она се потпуно посвећује родољубивим активностима.

Кућа Петровића постаје зборно место за све оне који се залажу за уједињење

Јужних Словена. Надежда путује у Загреб, Мостар, Сплит, Сарајево, Тузлу, Љубљану и с великим жаром позива све словенске народе на заједништво. Осуђује „јефтину“ културу. Сматра да једино уметност може подстицати морал, честитост и родољубље. Цени културно наслеђе и вредности које потичу из народа. Подржава идеје краља Петра Првог Карађорђевића.

„Једна чудна жена, млада, крупна плавуша, направила је утисак колико одличним говором толико и појавом.“

► **Јужни Словени** су словенски народи који су се настанили на Балкану, јужно од Саве и Дунава.

Надежда је дубоко веровала да се све може изразити бојом и да боја даје основни утисак слике. У овој фази она користи чисте, густе и сочне боје. Преовладавају црвена и зелена, а појављује се и црна. Боје су жарке, гласне и снажне.

18. Портрет „Моја мајка“ настао је неколико година уочи Милевине смрти. Ово је једно од значајнијих Надеждиних дела.

Познате слике из тог периода су:
„Моја мајка“, „Брдски предео“,
„Дама са црним шеширом на
глави“, „Акт у фотељи“, „Море“, „Зимски
предео“...

19. Боја на слици „Брдски предео“ потиснула је све друге елементе.

20. „Дама са црним
шеширом на глави“
не може нас оставити
равнодушним.

Жар према сликарству Надежду одводи на даље усавршавање. Путају у тадашњи центар светске уметности, у **Париз**. Борави у атељеу Ивана Мештровића. Њих двоје су били велики пријатељи. Размењивали су идеје и међусобно су се подржавали у раду.

► Надеждин Париски период трајао је од 1910. до 1912. године.

21. Слика „Језеро у Булоњској шуми“ насликана је уљаним бојама.

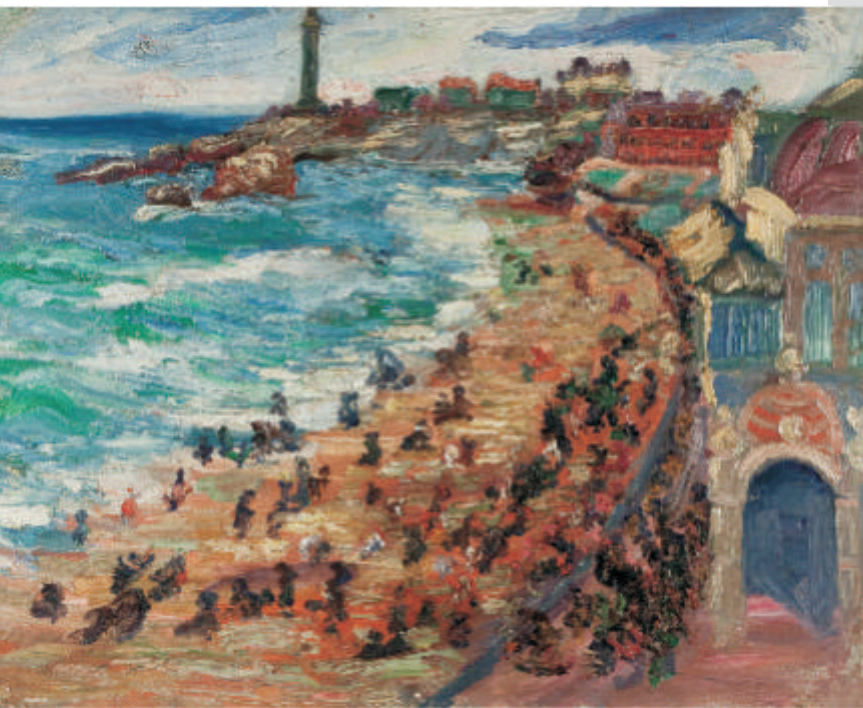
У Паризу се одржавао Јесењи салон. Угледни жири давао је шансу младим, талентованим уметницима да изложе своје радове. Међу француским сликарима, појавила се и наша Надежда Петровић.

Београдска штампа похвално је писала о овом догађају.

У овом периоду Надежда је излагала у Загребу и **Риму**.

„Леп успех и за госпођицу и за српску уметност”.

На светској изложби у **Риму**, излагала је у павиљону Краљевине Србије. Између двадесет четири излагача најјачи утисак оставио је Иван Мештровић, представивши пројекат замишљеног Видовданског храма.

22. „Плажа у Бретањи”
насликана је 1910. године.

23. „Богородичина црква у Паризу“ настала је 1911. године.

Надежда се упознаје са многим водећим уметницима тог времена, као што су Роден, Матис, Пикасо... У истој улици где се налазио Мештровићев атеље, живели су Шагал и Модигљани.

У Паризу Надежда слика мостове и обале Сене, Богородичину цркву, Булоњску шуму, мотиве из Бретање... Истовремено ради

историјске композиције „Бој на Косову“ и „Смрт Мајке Југовића“.

На сликама из овог периода истиче се једна боја, најчешће плава или зелена, са много беле. Црвену користи све мање. Париски радови представљају највиши домет српске уметности.

Године 1911. Надежди умире отац, а 1912. мајка. Њихов одлазак

тешко је поднела.

► Петровићева и Мештровић занимају се за историјске композиције великих формата. Надежда је имала у плану да уради седам слика из циклуса Краљевића Марка, али их није завршила. Сачувано је само неколико скица.

► Треба истаћи да Надежда није оптеретила своју уметност црним мислима и незадовољством због животних и уметничких препрека на које је често наилазила.

ОБЈАСНИ: Како уметност помаже људима? Која Надеждина слика може смирити љутог човека? Које њено дело улива оптимизам?

НАПРАВИ од пластелина дереглију. Као модел користи Надеждину слику „Дереглије на Сави“.

НАПИШИ кратку причу о женском лику који се налази на слици „**Дама са црним шеширом на глави**“. Питања која ти могу помоћи: Како се зове дама? Где живи? Шта је по занимању? Како проводи слободно време? Шта воли да једе? О чему машта? Ко су јој пријатељи? Шта мисли о кишним глистама?

ЗИМА НадеждиНОГ ЖИВОТА

Надежда у униформи ратне болничарке, са санитетском торбицом и стручком омиљених љубичица уметнутим за појас.

Породици:

„У руци ми је чашица са љубичицама да умирим своје пренапрегнуте живце и да заборавим часак на јауке и лелек самртних мука рањеника.“

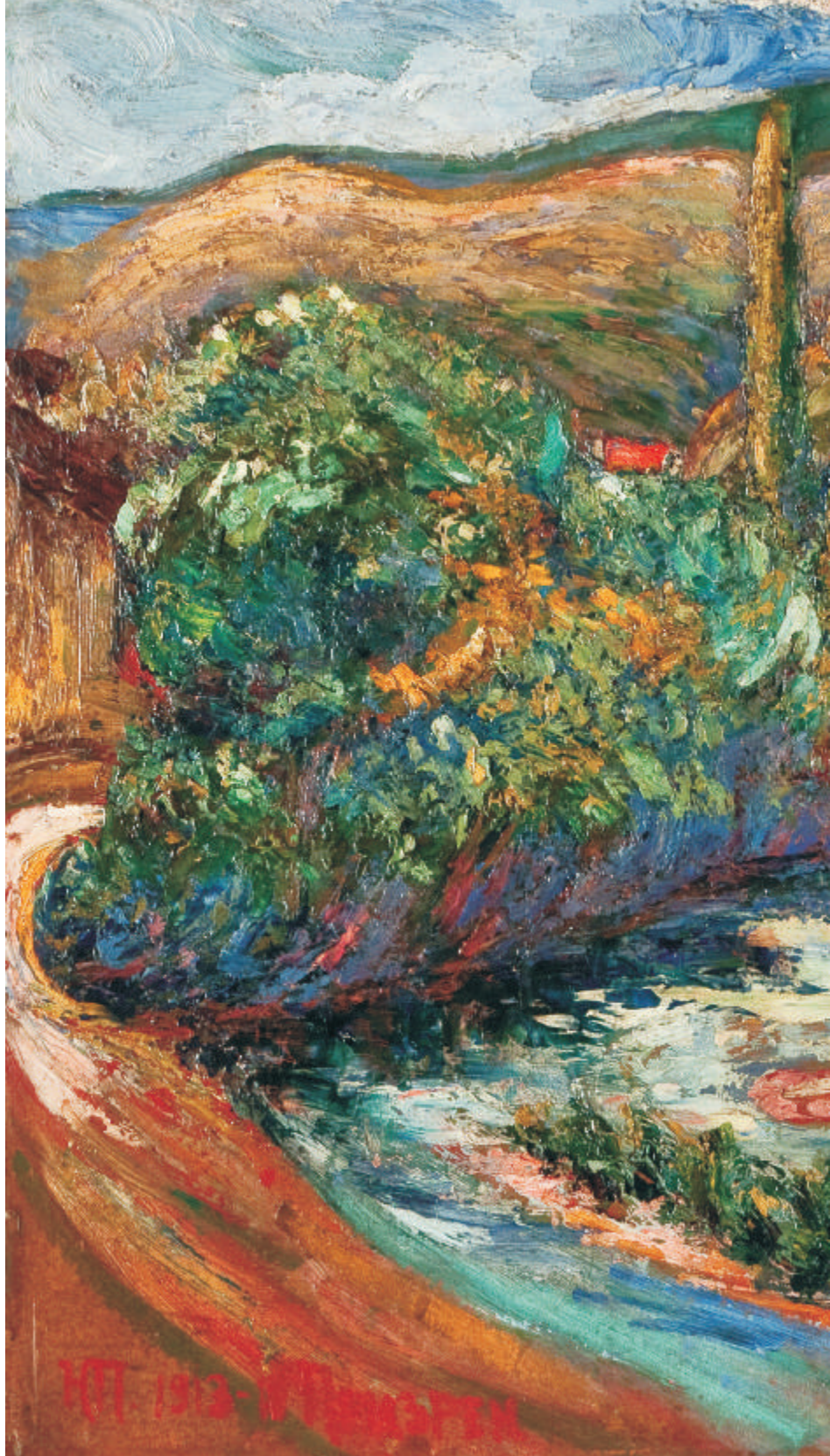
Надежда Петровић успева да отвори сликарску школу у Београду. У исто време помаже у организацији Четврте Југословенске уметничке изложбе (1912). Пишући о изложби, уочава две уметничке струје: старомодну и модерну. Истиче српског сликара Бранка Поповића и хвали хрватског вајара Ивана Мештровића. Била је то последња ликовна критика коју је написала.

Надежда је веровала да се преко културе, традиције и језика могу повезати јужнословенски народи. Припадала је интелектуалној елити која просвећује народ, како кроз друштвени, тако и кроз уметнички рад.

„Савременицима су свагда новатори смешни и луди, логично је и појмљиво, јер се они својим интелектом, индивидуалношћу са којом посматрају људе, природу и све њене појаве, издвајају из своје средине; они и јесу ту да уносе исправке са новим акордима, да искорењују све оно што није производ духа, каквог ствараоца и васпитача великих маса“ – сматрала је Надежда.

24. На слици „Призрен“
Надежда је овековечила
овај град.

У Балканским ратовима Надежда учествује као добровољна болничарка на фронту. Био је ово природан след њеног хуманитарног и патриотског рада. Али и док помаже отаџбини, Надежда се не одваја од сликарског прибора. У том периоду настала су бројна значајна дела. Мотиви су били: градови Призрен и Скопље, Везиров мост, манастир Грачаница и косовски божури. На сликама се и даље осећа њен буран унутрашњи живот и заљубљеност у природу. Нова је светлост. На палети доминира црвена, а присутне су зелена, жута и највише бела боја. Ратне скице и цртежи нису сачувани.

► Први Балкански рат водио се између чланица Балканског савеза (Србије, Црне Горе, Грчке и Бугарске) и Османског царства. Трајао је од 1912. до 1913. године.

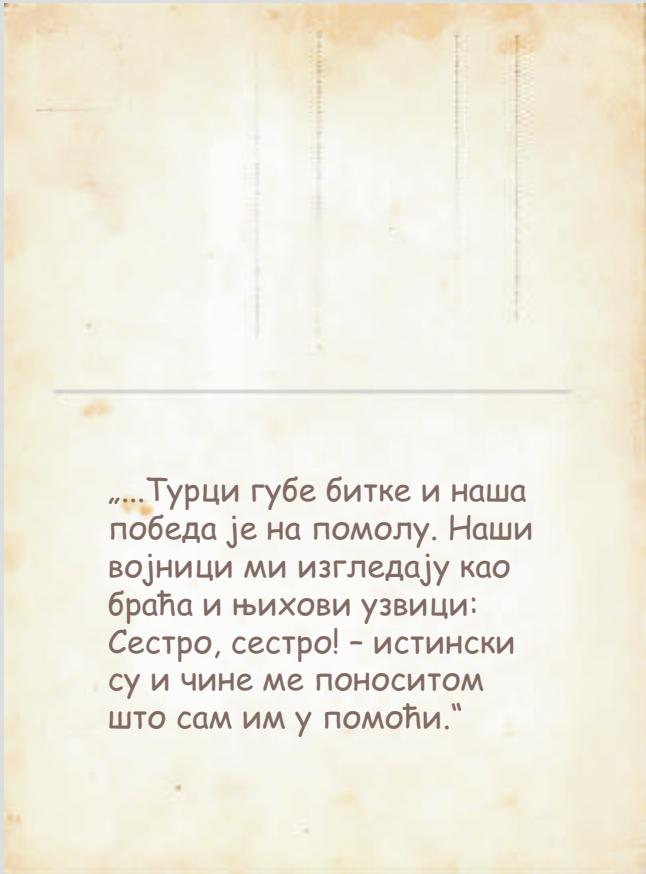
Други Балкански рат вођен је током 1913. године између Бугарске, с једне стране, и Србије, Грчке, Румуније, Црне Горе и Турске, с друге стране.

25. Грачаницу, задужбину краља Милутина, сликала је из различитих углова и у различито време. Понесена лепотом фасаде и живописном околином створила је четири дела изузетног значаја.

Током Балканских ратова Надежда је редовно слала дописнице својој породици. Једном приликом је написала и ово: —————▶

„...Турци губе битке и наша победа је на помолу. Наши војници ми изгледају као браћа и њихови узвици: Сестро, сестро! – истински су и чине ме поноситом што сам им у помоћи.“

26. „Везиров мост“ Надежда је насликала на фронту. Током Првог светског рата била је добровољна болничарка српске војске.

По завршетку Балканских ратова Надежда за свој пожртвовани рад добија орден за храброст и Орден Црвеног крста (1913). У следећих пар година доживљава велику породичну трагедију, јер јој заредом умиру сестре **Анђа** и Драгица и брат Владимир.

Први светски рат почиње 1914. године.

➤ **Анђа** Петровић била је студенткиња књижевности у Београду. Говорила је неколико страних језика и залагала се за равноправност жена и мушкараца. У породичном оркестру свирала је клавир и виолончело. После анексије Босне и Херцеговине, написала је родољубиво писмо чувеном руском писцу Лаву Толстоју молећи га да заштити српски народ од аустријске силе. Толстој је био одушевљен Анђиним писмом. Објавио је текст против анексије у руским новинама, а њој је послао личну поруку: „Баш онда кад вам изгледа да је све изгубљено, тек тад започиње прави живот“. Толстој помиње Анђу у својим „Дневницима“. Иван Мештровић ради мермерне женске фигуре надахнут Анђиним ликом, а Надежда слика неколико изврских портрета своје младе, лепе, високе сестре, крупних, плавих очију и златне косе.

➤ **Први светски рат** избија после атентата на аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда у Сарајеву. Атентат је извршио Гаврило Принцип, члан омладинске, револуционарне, тајне организације Млада Босна.

У том тренутку Надежда се налази у Италији. Са братом **Растком** борава на Бијеналу у Венецији, где је њен пријатељ Иван Мештровић излагао своје скулптуре.

Чим је чула за објаву рата, Надежда се враћа у Србију и поново постаје добровољна болничарка. Уз рањенике проживљава врло тешке тренутке. Данима не једе и не спава, с војском прелази километре и километре, а у недостатку завоја, цепа своју униформу и њоме превија рањенике.

Надежда пише породици:

Растко Петровић је био правник, књижевник, песник, сликар и дипломата. Родио се у Београду, умро у Вашингтону. У Паризу је студирао књижевност, историју уметности и право. Путовао је по Европи, Америци и Африци. У српској култури оставио је значајан траг, мада је живео само педесет једну годину. Међу његовим књижевним делима издваја се путопис „Африка“. Растко је познат и као одличан ликовни критичар. У једном београдском часопису објавио је цртеж Пабла Пикаса, који му је сликар лично послао из Париза.

„Имала сам кризу нервну тако да када су нам били донели двадесет официра тешко рањених и ја их сместила у великом шатору, бејах скамењена. А када отпочех да их појим чајем, њихов јавк раздоби ми срце па падох крај једног од њих на колена са чашом чаја у чежњи да га појим, немогући да се савладам, отпочела сам очајно плакати, тако да су ме сиромаси они сами тешили...”

Након победе српске војске у биткама на Церу и Колубари (1915), Надежда одлази у Скопље, где се била склонила њена породица. Том приликом **родбина** је преклиње да се не враћа на ратиште.

► **Родбина** јој предлаже да оде у неку од болница у Београду или Нишу.

Међутим, она одлучује да оде у пољску војну болницу у Ваљеву. У том граду владала је епидемија **пегавог тифуса** и Надежда је сматрала да је тамо најпотребнија. Од ове болести умирали су војници, лекари, болничари, али и народ. Крајем марта 1915. године, болест је покосила и нашу Надежду. Боловала је седам дана и умрла.

► **Пегави тифус** – врло тешка заразна болест, која се обично јавља у лошим хигијенским условима, често у рату.

Њен пријатељ, сликар Бранко Поповић, описао је њихов последњи сусрет:

„Претресли смо тада за последњи пут важна питања нашег младог сликарства. Био је то разговор достојан уметника и јунака Надежде Петровић и њених дивних платана. (...) и сама смрт је затекла у раздраганости и неизмерном богатству и снази.“

Своја последња ремек-дела
сликала је у најтежим условима
Првог светског рата, чак и
неколико дана пре одласка у вечност.
Слике које су настале у том периоду
су: „Тобџија“, „Официр“, „Рушевине“ и
„Ваљевска болница“.

27. „Ваљевска болница“ је последња
Надеждина слика.

Надежда Петровић сликала је само петнаест година, а за собом је оставила готово три стотине слика. Њено стваралаштво представља прекретницу у српској уметности.

Надеждин споменик постављен је у њеном родном граду Чачку, 1955. године. **Бисту** је урадио Иван Мештровић. У то време он је живео у Њујорку, па је биста стигла у Европу бродом.

Од 1960. године у Чачку се одржава ликовна смотра „Меморијал Надежде Петровић“, а 1961. отвара се и Уметничка галерија „Надежда Петровић“.

"Иако сам врло заузет пословима, а и поодмакао у годинама, ја се врло радо одазивам вашој жељи да направим једну Надеждину бисту, а то из разлога што сам био са њоме као и са цијелом њезином породицом добар пријатељ. Она то и заслужује као умјетница и као неуморан културни радник у нашој средини. Изволите ми послати све потребне податке: што више њезиних личних фотографија, те план зграде и околиша и по могућности фотографију саме зграде пред коју би дошла спомен-биста." – написао је Иван Мештровић у писму.

Захваљујући Љубици Луковић, Надеждиној и Растковој сестри, основан је **Спомен-музеј** Надежде и Растка Петровића. Љубица је поклонила Народном музеју у Београду целокупну породичну заоставштину.

Надеждин споменик, који је урадила Ангелина Гаталица, постављен је у **Пионирском парку**, у Београду. Био је то поклон града Аранђеловца 1989. године. У Новом Саду, испред Спомен-збирке Павла Бељанског налази се још један споменик Надежди, рад Михајла Томића.

➤ **Спомен-музеј** Надежде и Растка Петровића налази се у породичној кући сликарке Љубице Луковић, у улици Љубомира Стојановића 25, у Професорској колонији у Београду. У богатој заоставштини налазе се књижевна, научна и уметничка дела која су припадала породици Петровић. Између осталог, сачуване су Надеждине слике и скице, Расткови рукописи, путописни филмови, грамофонске плоче, уметничка дела и предмети, затим породична библиотека, фотографије, писма... Најзначајнију целину чини тридесет радова Надежде Петровић, међу којима су „Баварац“, „Бетовенова маска“, „Калуђер“, „Шљивик у Реснику“, „Мод Алан“, као и седам акварела Растка Петровића. Издвајају се и уметничка дела најзначајнијих авангардних уметника: Пикаса, Модилјанија, Коктоа, Кислинга, Руоа, Родена, Ернста. Тренутно је Спомен-музеј затворен за посетиоце, јер се припрема темељна обнова овог здања.

Надежда Петровић је једна од ретких српских жена, којој је указана част тиме што је њен лик приказан на новчаници.

➤ Надеждин лик узет је за предњу страну папирне новчанице од 200 динара. На полеђини се налази чувена фотографија Надежде као болничарке.

Образована, талентована,
хумана, храбра и одлучна,
Надежда није била схваћена од
својих савременика, али њу то није
превише узбуђивало. Говорила је:

„За све се тражи времена, а за
васпитање публике мало дуже
времена.“

Уосталом, за Надеждин живот и
стваралаштво време није важно.
Она је вечна.

28. „Аутопортрет“

РАЗГОВАРАЈ на тему: „Бити исти, бити посебан, бити слободан, бити само свој!“
НАЦРТАЈ новчаницу по својој замисли.

ОДГОВОРИ на питања: Надежда је добровољно помагала војницима у рату. Шта мислиш о томе? Како ти помажеш другима када су у невољи?

Списак дела:

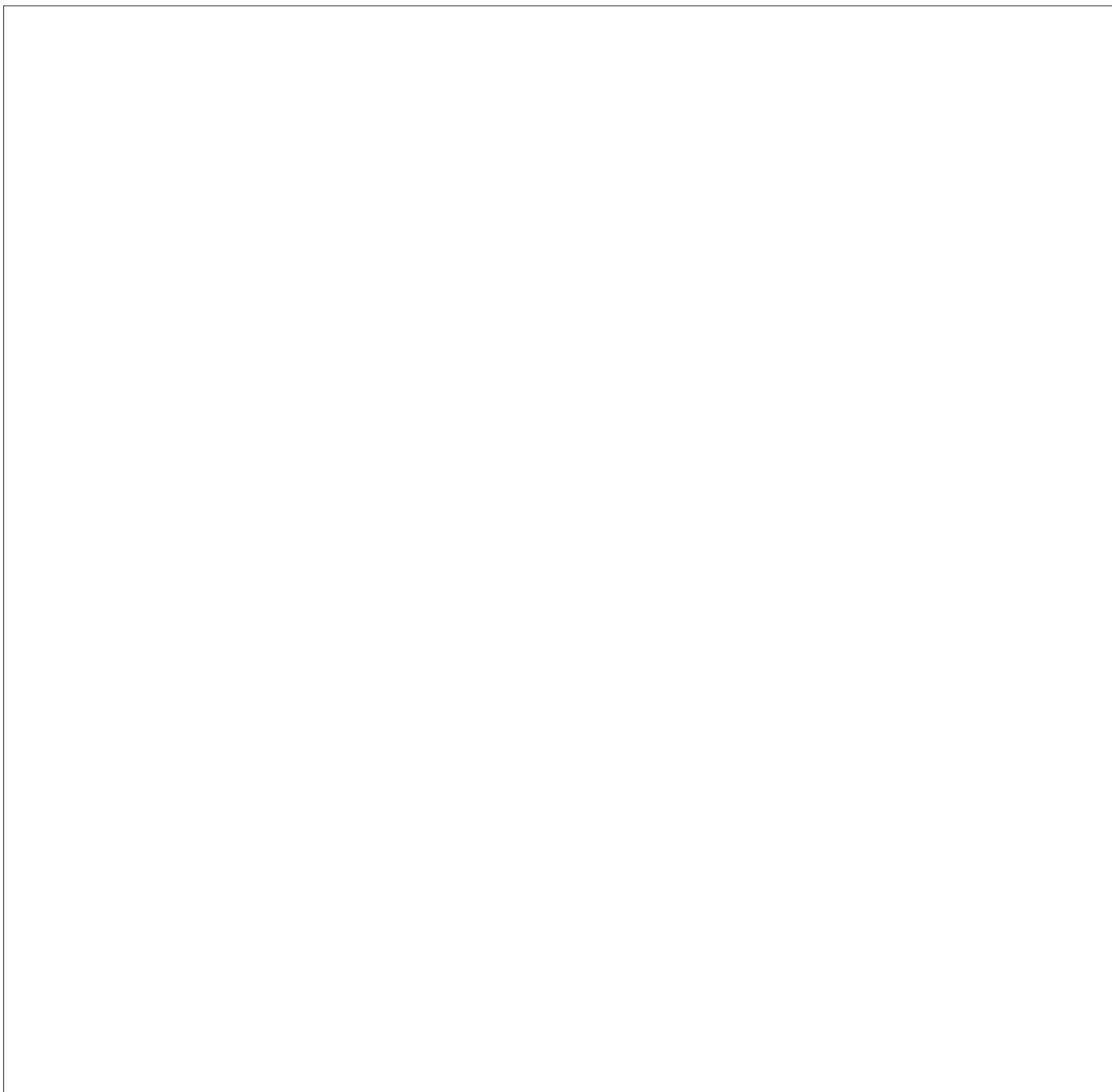
1. Мртва природа са црвеним судом, 1898, уље на платну, Народни музеј у Београду
2. Баварац са шеширом, 1900, уље на картону, Уметничка галерија „Надежда Петровић“, Чачак
3. Зелени предео, око 1901, уље на картону, Народни музеј у Београду
4. Купачице, 1904, темпера на картону, Народни музеј у Београду
5. Брезе, 1901, уље на картону, Народни музеј у Београду
6. Предео с боровом шумом, 1901, темпера на картону, Народни музеј у Београду
7. Пут кроз јелову шуму, 1901, темпера на картону, Народни музеј у Београду
8. Мој отац, 1907, уље на платну, Народни музеј у Београду
9. Стабло у шуми, 1904, темпера на картону, Народни музеј у Београду
10. Жетва, 1904, темпера на картону, Народни музеј у Београду
11. Ресник, 1904, темпера на картону, Народни музеј у Београду
12. Сићевачка клисура, 1905, уље на картону, Народни музеј у Београду
13. Жена са црвеним шалом, 1905, темпера на картону, Музеј савремене уметности, Београд
14. Дерegliје на Сави, 1907, уље на платну, Народни музеј у Београду
15. Поречани, 1905, уље на платну, Народни музеј у Београду
16. Жена са сунцобраном, 1907, уље на платну, Народни музеј у Београду
17. Портрет сестре Анђе, 1908, уље на платну, Народни музеј у Београду
18. Моја мајка, 1909, уље на картону, Народни музеј у Београду
19. Брдски предео, 1910, уље на картону, Народни музеј у Београду
20. Дама са црним шеширом на глави, 1909, уље на платну, Народни музеј у Београду
21. Језеро у Булоњској шуми, 1911, уље на картону, Народни музеј у Београду
22. Плажа у Бретањи, 1910, уље на картону, Народни музеј у Београду
23. Богородичина црква у Паризу, 1911, уље на картону, Народни музеј у Београду
24. Призрен, 1913, уље на картону, Народни музеј у Београду
25. Косовски божури – Грачаница, 1913, уље на картону, Народни музеј у Београду
26. Везиров мост, 1913, уље на картону, Народни музеј у Београду
27. Ваљевска болница, 1915, уље на картону, Музеј савремене уметности, Београд
28. Аутопортрет, 1907, уље на картону, Народни музеј у Београду

САДРЖАЈ:

Предговор	3
ПРОЛЕЋЕ Надеждиног живота	5
ЛЕТО Надеждиног живота	12
ЈЕСЕН Надеждиног живота	30
ЗИМА Надеждиног живота	58
Списак дела	76
Белешке и цртежи	78

Белешке и цртежи

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins or other markings visible.

Народни музеј у Београду
www.narodnimuzej.rs

ISBN 978-86-7269-156-6

9 788672 691566